

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У 2020 РОЦІ

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-7>

id **ГОРЛЕНКО Валентина Миколаївна**
науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

id **МОРОЗ Руслана Анатоліївна**
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

id **ЛУНЧЕНКО Надія Вікторівна**
науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

id **РОМАНОВСЬКА Діана Дорімедонтівна**
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

id **СОСНОВЕНКО Наталія Василівна**
науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Одним із найважливіших напрямів наукових досліджень для науковців Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи є експериментальна робота на методичних засадах проектно-технологічного підходу.

Так, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про проведення Експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа» на 2019–2022 роки» від 1 листопада 2019 р. № 1368 наукові працівники беруть участь у його реалізації (МОН України, 2019). Наукова новизна експерименту полягає у запровадженні моделі «Мирна школа», яка складається з таких компонентів: «Відновна школа» (Hopkins, 2017), «Шкільна служба порозуміння» (Коваль & Горова, 2009), елементів програм «Resilience» (Штуцман Амштуц & Муллет, 2016) та «Культура добросусідства» (Араджионі, 2018).

«Відновна школа» — це загальношкільна програма управління конфліктами та формування системи конструктивної співпраці між усіма учасниками освітнього процесу (Hopkins, 2017).

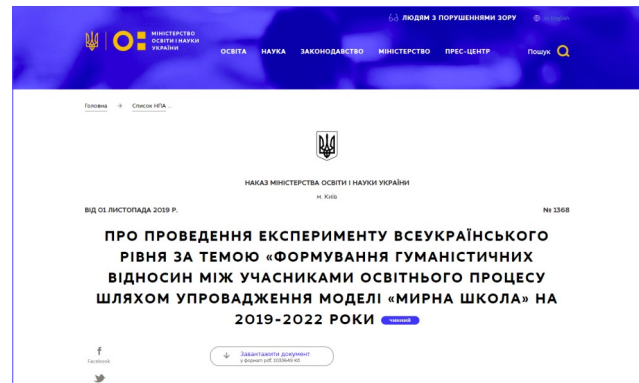
«Шкільна служба порозуміння» — шкільна структура професійного вирішення конфліктів та навчання конструктивним моделям комунікації (Коваль & Горова, 2009).

«Resilience» («Життєстійкість») — компоненти цілісної програми, представлені інструментами, які спрямовані на раннє запобігання радикалізації молоді. Цей підхід фокусується на «позитивній перспективі» і зміцненні захисних факторів серед оточення молоді шляхом навчання дорослих (Штуцман Амштуц & Муллет, 2016).

«Культура добросусідства» — елементи програми для закладів освіти, мета яких полягає у вихованні соціально компетентних, критично мислячих і толерантних особистостей, свідомих громадян і патріотів, добре обізнаних із рідним краєм, які прагнуть відповідально керувати його розвитком, зберігати і примножувати природний, економічний і культурний потенціал (Араджионі, 2018).

Названі компоненти моделі є сукупністю технік і технологій, які вирішують окремі завдання формування стосунків у колективі. На основі цих елементів створюється цілісна системна технологія формування гуманістичних стосунків між учасниками освітнього процесу в закладі освіти.

Дослідно-експериментальна робота за темою передбачає застосування проектно-технологічного

ного підходу в дослідженні феномену гуманістичних стосунків між учасниками освітнього процесу та вдосконалення розробленої моделі як цілісної психолого-педагогічної технології.

За період реалізації експерименту всеукраїнського рівня:

- затверджено програму експерименту «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа» на 2019–2022 роки;
- розроблено систему відбору закладів загальної середньої освіти (анкети, форма проведення інтерв'ю);
- у 10 закладах загальної середньої освіти проведено тренінги для педагогічних працівників (7–10 активних учасників освітнього процесу), які будуть координувати процес запровадження моделі;
- у кожному закладі загальної середньої освіти підготовлено команду з 8–10 старшокласників і координатора з учасників команди лідерів, які пройшли спеціальне навчання та здійснюють процедури вирішення конфліктів, прийняття рішень і навчання серед однолітків.

Відповідно до програми експерименту всеукраїнського рівня «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа» у лютому–березні 2020 р. у 10 закладах загальної середньої освіти проведено опитування. У дослідженні взяли участь 846 учнів 1–11 класів та 391 педагогічний працівник. Наразі триває обробка результатів та написання аналітичної довідки.

Практична спрямованість тематики наукових досліджень Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи обумовлює і багаторічну тісну плідну співпрацю із обласними психологічними службами у системі освіти, практичними психологами та соціальними педагогами закладів освіти різних типів з усіх регіонів України.

Так, з 24 березня ц.р. у м. Миколаєві було організовано телефон психологічної кризової допомоги. Організатором телефону стала Громадська організація «Асоціація професійного розвитку психологів та психотерапевтів в Україні» — партнерська організація Українського науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи. Метою створення телефонної служби психологічної допомоги є сприяння полегшенню психоемоційних станів населення у зв'язку з довготривалим стресом невизначеності, вимушеною ізоляцією та депривацією, втратою роботи чи бізнесу, стабілізація психоемоційного стану. Телефонне консультування для жителів м. Миколаєва та країни працює на безоплатній основі, у будні дні, з 10.00 год. до 21.00 год. Волонтерами кризового психологічного консультування стали психологи, психотерапевти, кризові консультанти, практичні психологи, методист системи освіти м. Миколаєва та двох районних центрів (м. Южноукраїнськ, смт Снігурівка), співробітник Українського науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи. Фахівці кризової психологічної допомоги — члени ГО «Асоціація професійного розвитку психологів та психотерапевтів в Україні» — мають великий досвід практичної роботи з постраждалими внаслідок психотравмуючих подій, зокрема і психологічного консультування, починаючи з 2014 р.

За психологічною, інформаційною підтримкою до телефону психологічного консультування звертаються жителі Миколаївської, Полтавської, Херсонської, Рівненської областей, дорослі люди та підлітки. Причиною звернення були апатія, тривожні, панічні, депресивні, агресивні стани, дратівливість, відчуття ізоляції, ув'язнення, суїцидальні думки та пригнічений стан, погіршення внутрішньосімейної взаємодії з партнером по шлюбу, дітьми. Відповідно до запиту чи актуального стану абоненти телефонного консультування отримали практичні рекомендації, поради, конкретні техніки та прийоми щодо зниження психоемоційного напруження та стабілізації стану.

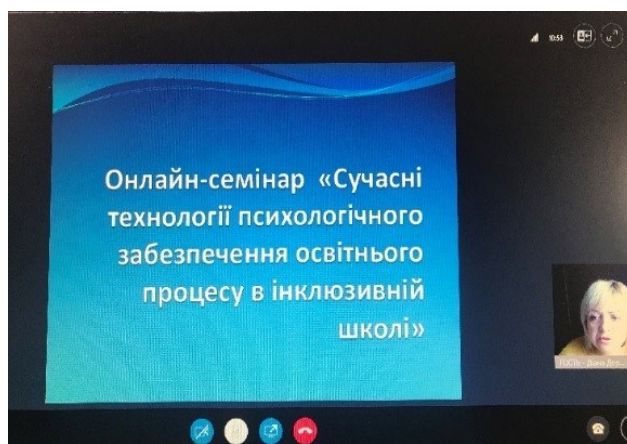
Крім психологічної підтримки, консультанти спрямовують абонентів, які потребують інформації щодо соціальної, юридичної, медичної допомоги, на гарячі лінії безоплатної правової допомоги, соціальних служб, з питань медичної допомоги.

Діяльність фахівців телефону психологічної кризової допомоги неодноразово висвітлювалася у ЗМІ (ТРК НІС-ТВ, 2020; UA: Миколаїв, 2020; NikLife, 2020a; NikLife, 2020b).

Також Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи та Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області організували та провели 15 квітня ц.р. онлайн-семинар для фахівців психологічної служби Чернівецької області «Сучасні технології психологічного забезпечення освітнього процесу в інклюзивній школі». До роботи в онлайн-форматі приєдналися 78 практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти та методистів психологічної служби районних / міських методичних кабінетів / центрів.

Відкрили роботу онлайн-семинару «Сучасні технології психологічного забезпечення освітнього процесу в інклюзивній школі» Тамара Степанівна Богачик, заступник директора з науково-методичної роботи Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, кандидат історичних наук, та Діана Доримедонтівна Романовська, старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, завідувачка науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи Інституту післядипломної

педагогічної освіти Чернівецької області, кандидат психологічних наук.

Д.Д. Романовська виступила з доповіддю «Стан психологічного забезпечення освітнього процесу в інклюзивній школі». У доповіді-презентації було представлено результати дослідження, проведеного серед фахівців психологічної служби закладів освіти Чернівецької області з інклюзивною формою навчання для об'єктивізації стану соціально-психологічного супроводу інклюзивного навчання та визначення методичних потреб і запитів фахівців психологічної служби. У дослідженні взяли участь 320 фахівців психологічної служби: 210 практичних психологів та 110 соціальних педагогів. На основі аналізу результатів дослідження доповідь розкрила основні проблеми, з якими стикаються фахівці в процесі організації психологічного супроводу дітей, які перебувають на інклюзивному навчанні, та запропонувала базовий фаховий інструментарій для організації якісної корекційно-розвивальної роботи. Д.Д. Романовська визначила низку проблем та завдання методичного супроводу діяльності фахівців психологічної служби для методичних центрів управлінь освіти райдержадміністрацій, міських рад, об'єднаних територіальних громад.

Надія Іванівна Мала (дефектолог, сурдопедагог, вчитель-методист Комунального закладу «Чернівецький обласний навчально-реабілітаційний центр № 1») у своїй доповіді «Характерні особливості дітей різних нозологій. Путівник для батьків та педагогів» зосередила увагу на специфіці нозологій, які найчастіше зустрічаються серед учнів на інклюзивній формі навчання, а також на особливостях роботи з такими дітьми педагогів, психологів закладів освіти і батьків.

Оксана Іванівна Чередує, практичний психолог Інклюзивно-ресурсного центру Заставнівської районної ради Чернівецької області, у доповіді «Корекційно-розвивальна робота як складова психологічного забезпечення інклюзивного навчання» розкрила суть і завдання корекційної роботи практичного психолога в рамках освітнього процесу, методика проведення та структуру організації занять. Теоретичний зміст підкріплено прикладами практичних вправ, які необхідно застосовувати для розвитку пізнавальної та емоційно-вольової сфер дитини.

У доповіді «Техніки і методи роботи із дітьми з особливими освітніми потребами» Мар'яни

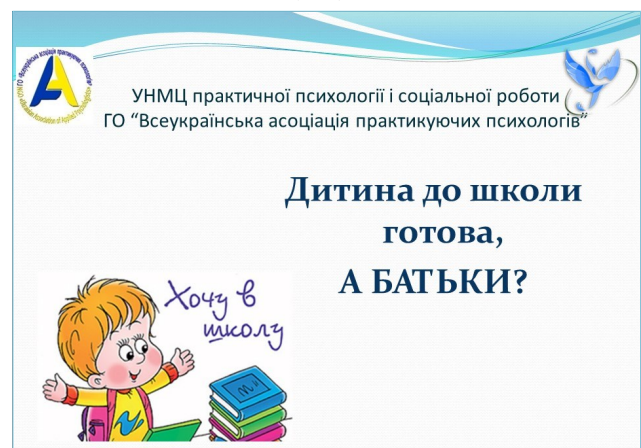
Флорівни Вовчук, практичного психолога Комунального закладу «Чернівецький обласний навчально-реабілітаційний центр № 1», презентовано різноманітний інструментарій, дидактичні матеріали для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, та описано специфіку його застосування. Психолог продемонструвала в режимі онлайн дидактичний інструментарій, який успішно застосовує в корекційно-розвивальній роботі з дітьми різних нозологій.

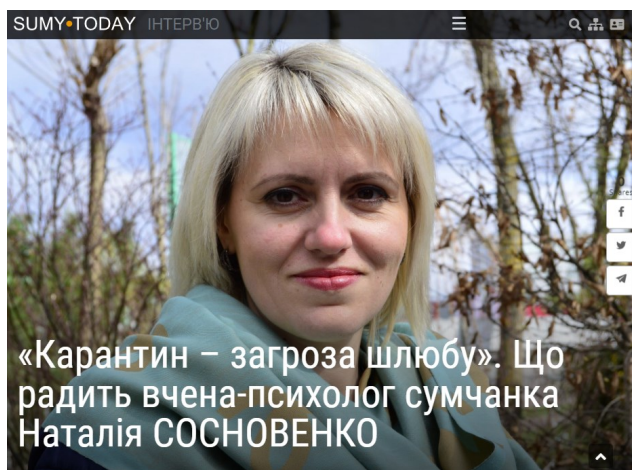
Онлайн-семінар «Сучасні технології психологічного забезпечення освітнього процесу в інклюзивній школі» став можливістю для професійного зростання та оволодіння фахівцями психологічної служби ефективними технологіями корекційно-розвивальної роботи.

Протягом останніх років одним із пріоритетів діяльності Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи під час виконання прикладних наукових досліджень є застосування інформаційно-комунікаційних технологій. А в умовах, що склалися у зв'язку з розповсюдженням COVID-19, це набуло ще більшої актуальності.

Так, у 2020 р. Центр у співпраці з ГО «Всеукраїнська асоціація практикуючих психологів» започаткував серію вебінарів для підвищення професійної кваліфікації працівників психологічної служби освіти, психологічної просвіти різних категорій педагогічних працівників, батьків та інших зацікавлених категорій слухачів.

14 квітня ц.р. відбувся черговий *вебінар* «Дитина до школи готова, а батьки?». Спікерами заходу були наукові працівники лабораторії прикладної психології освіти Наталія Василівна Сосновенко і Валентина Миколаївна Горленко. У доповідях розкрито актуальну тему психологічної готовності батьків майбутніх першокласників до навчання в школі: розглянуто критерії готовності як дітей, так і батьків, упередження батьків щодо

готовності дітей до шкільного навчання (причини їх виникнення і шляхи подолання), нетрадиційні / інноваційні / інтерактивні форми і методи співпраці з розвитку батьківської готовності до навчання в школі. Як і на попередніх вебінарах, слухачам запропоновано для ознайомлення і використання у роботі додаткові матеріали (психологічну характеристику віку, діагностичні методики, нетрадиційні форми роботи з батьками).

У ситуації різноманітних і незвичних обмежень, зростання соціального напруження, коли емоційна пригніченість і тривожність стають масовим явищем, зв'язки з громадськістю для фахівців-психологів — професійний обов'язок. Науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Наталія Василівна Сосновенко 28 березня ц.р. дала інтерв'ю: «Як пережити карантин та зберегти емоційне здоров'я — у розмові з практичним психологом Наталією Сосновенко» (SumyToday, 2020). В інтерв'ю висвітлено такі основні питання:

- паніка: особливості психологічного переживання дітьми та дорослими ситуації, що склалась;
- як зменшити тривожність та емоційні переживання;
- як спланувати час усієї сім'ї та на що переключити свою увагу.

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології освіти Центру Ігор Олексійович Корнієнко також 28 березня ц.р. виступив як експерт на каналі НТН у передачі «Свідок» (репортаж «Як під час епідемії не впасти в депресію»). Основними тезами виступу є рекомендації:

- як структурувати власний час;
- що зробити для прийняття ситуації;
- самодисципліна — чому це важливо і як самоорганізуватися;
- важливість інформаційної гігієни;
- застосування методів арт-терапії для поліпшення власного емоційного стану.

На офіційних сторінках установи у соціальних мережах зроблено низку публікацій директором Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, доктором психологічних наук, професором, членом-кореспондентом НАПН України Віталієм Григоровичем Панком, зокрема: «Пандемія і проблема соціального дистанціювання» (Панок, 2020b), «Практичні поради працівникам психологічної служби: професійне та особисте» (Панок, 2020a).

Таким чином робота Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи спрямована на вирішення актуальних проблем, що виникають у соціальній дійсності та освітній практиці сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Араджионі, М.А. (кер. авт. кол.). (2018). *Культура добросусідства* : Комплект програм спеціального інтегрованого курсу для закладів освіти України. Київ: ТОВ «ЛітМір».
- Міністерство освіти і науки України. (2019, 1 листопада). *Про проведення Експерименту всеукраїнського рівня за темою «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу шляхом упровадження моделі «Мирна школа» на 2019–2022 роки* (1368). <https://bit.ly/3b21CSs>
- Коваль, Р., & Горова, А. (2009). *Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід упровадження* : посібник. Київ: Видавець Захаренко В.О.
- Панок, В.Г. (2020a, 24 березня). *Практичні поради працівникам психологічної служби: професійне та особисте*. Facebook. <https://www.facebook.com/groups/psyua/1504301199745082/>
- Панок, В.Г. (2020b, 12 квітня). *Пандемія і проблема соціального дистанціювання*. Facebook. <https://www.facebook.com/groups/psyua/1521513054690563/>
- ТРК НІС-ТВ. (2020, 25 березня). *Добрий вечір* [Відео]. YouTube. <https://bit.ly/35zjRxo>
- Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи : офіційний вебсайт. (n.d.). <http://www.psyua.com.ua/>
- Штуцман Амштуц, Л., & Муллет, Дж.Х. (2016). *Маленька книжка відновної дисципліни для шкіл* (пер. з англ.). Київ: Видавець Захаренко В.О.
- Hopkins, B. (2017). *Restorative Practices in Classrooms*. London: Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9781315174525>
- NikLife. (2020a, 24 марта). *Для тех, кто угнетен пандемией: в Николаеве запустили телефонную службу психологической помощи*. <https://bit.ly/2SGsT6s>
- NikLife. (2020b, 27 марта). *Как пережить пандемию, не убивая нервные клетки: советы психологини*. <https://bit.ly/3dmlHUW>
- SumyToday. (2020). *«Карантин — загроза шлюбу». Що радить вчена-психолог сумчанка Наталія СОСНОВЕНКО*. <https://bit.ly/3dkL9Kx>
- UA: Миколаїв. (2020, 23 березня). *Кризове психологічне консультування онлайн* [Відео]. <https://bit.ly/3fqvxlO>

SOME ASPECTS OF THE UKRAINIAN SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL CENTRE
OF APPLIED PSYCHOLOGY AND SOCIAL WORK ACTIVITY IN 2020

Valentyna Horlenko

Research Fellow of the Applied Psychology of Education Laboratory, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Nadiia Lunchenko

Research Fellow of the Applied Psychology of Education Laboratory, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Ruslana Moroz

PhD in Psychology, Senior Research Fellow of the Applied Psychology of Education Laboratory, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Diana Romanovska

PhD in Psychology, Senior Research Fellow of the Applied Psychology of Education Laboratory, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Nataliia Sosnovenko

Research Fellow of the Applied Psychology of Education Laboratory, Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The Ukrainian Scientific and Methodological Centre of Applied Psychology and Social Work researchers' activity under the quarantine is enlightened. The implementation of the experimental work of the national level "Formation of humanistic relations between participants in the education process by introducing the model "Non-conflict school", cooperation with the education system regional psychological services (Mykolaiv and Chernivtsi regions), effective use of information and communication technologies (webinar series), development of public relations (interviews, speeches, social media posts) are presented.*

Keywords: *psychological service; experiment; information and communication technologies; crisis aid; webinar.*

Дата публікації: 6 травня 2020 р.